

Hac ve Umre İbadetindeki Semboller

Aac ve umre sırasında yapılan ibadetler, tıpkı diğer zamanlarda yerine getirdiğimiz ibadetler gibi, sadece Allah ve resulünün emirleri olduğu için eda edilir. Efendimiz bu hususa açıkça işaret etmiş: *“Haccın yapılışına ilişkin uygulama, fil ve davranışları benden alın.”*¹ buyurmuştur. Bu, ben nasıl yaparsam siz de öyle yapın, adımlarımı takiple sıraya koyduğum düzene uyun; ben ihrama nasıl girdimse siz de öyle girin; tavafı, sa’yı, vakfeyi ve şeytan taşlamayı size nasıl öğretiyorsam öyle yapın, demektir. Bu durumda bize düşen elbette Resûl-i Ekrem’in ayak izlerini takip etmek, zaman zaman akıl ve mantık süzgecinden geçirmekte zorlandığımız hiçbir ameli küçük görmeyip hepsine candan bağlanmak ve Hz. Ömer’in Hacerülesved karşısında: *“Ey Hacerülesved! Biliyorum ki sen kara bir taşsın. Eğer Efendimiz’in seni öptüğünü görmeseydim, ben de öpmezdim.”*² dediği gibi demek...

¹ Nesâî, Menâsık, 220

² Tirmizî, Hac, 827

İnsanođlu cahil ve zalim bir varlık olduđundan kendi aklını ilahlařtırmaya meyyaldir. Nefsinin ve Őeytanın vesveseleriyle, o kűçűcűk aklına sıđmayan iŐ ve ibadetleri anlamakta zorlanır. Nitekim gayba iman hususunda da sayısız tereddűtlere dűŐűp kendini helak edebilir. Kâinatın ve hayatın sırrına eremeyip yolda ŐaŐkın ve çaresiz kalır. Tam bu noktada gönűl gözűnűn açılması, basiret üzerine bađlanmış kara bađın çözümlmesi gerekir. Elbette kerim olan Rabbimiz'in yardım ve lűtfu ile önűműze hakikatten bir pencere açılır ve biz gerçeđin kűnhűne vâkıf oluruz. O vakit, içimizi dolduran sıđk ile coŐar, sıđđık Ebű Bekirlerin safına geçeriz. O vakit Hz. Ömer olup resulű öldűrmek için kuŐandıđımız amansız kılıcı kendi ellerimizle kırıp parçalarız...

İman "kalp ile tasdik ve dil ile ikrardır." Dili ile bir Őeyler sűylediđi hâde yapıp ettiklerine ruhen bađlanmış kimse műnafıktır ve o, evini bir yarın kenarına kurmuş zavallı bir kimsedir. O yar kısa bir sűre içinde yıkılacak, hem kurduđu ev hem de kendisi cehennem çukurlarına dođru dűŐűp gidecektir.

İman hiçbir Őűphe kabul etmez. Amel ve ibadetlerse imanın meyveleri ve onun bereketlerindedir. Hepsinin sayısız hikmet ve esrarı vardır. Bu sebeple hac ve umre sırasında giriŐilen her ibadetin sembolik değerlerini öğrenip onları iç dűnyamızda tam olarak yaŐamalıyız. Elinizdeki kitapçığın hedefi de baŐarabil-diđi kadarıyla bu sırrı fısıldamaktan ibarettir.

Mikâtların Sembolik Değerleri

Mîkât, sözlükte “bir iş için tayin edilen vakit veya yer” demektir. Bununla daha çok Mekke yolu üzerinde, hacıların ihrama girecekleri yerler kastedilir. Mîkât mahalleri, Harem’e dâhil olmak için durduğumuz manevi sınırlardır.

Mîkât’ın pek büyük bir anlamı, yüksek bir sembolik değeri vardır. Allah’ın davetine icabet ederek yola çıkan kimse tam bu noktaya geldiğinde, yeni ve bambaşka bir kapıdan içeri girmekte olduğunu anlar. Erkekler, üzerlerindeki bütün elbiseleri çıkarıp iki parça havluya, yani adına “ihram” denilen “izâr” ve “ri-dâ”ya bürünürler. Bu soyunma, evine gidilecek zatın huzuruna her şeyi geride bıraktığını göstermek; aciz, yoksul ve muhtaç biri olduğunu belli etmektir. Hanımlar da mîkât yerinde, kendi elbiseleri içinde ihrama niyet ederek aynı duygularla hareket ederler.

Buluşma yerine gidenlerin karşılaşacakları zata hoş görünmek için tam vaktinde hazır olmaları gerekir.

Çok ciddi bir mazeret söz konusu değilse, randevuya geç kalmak ve orada bambaşka işlerle meşgul olmak çirkindir. Böyle bir hâl, ahde vefaya uymadığı için mü-nafıklık işareti sayılır.

Mîkât da yüce Rabbimiz ile yapacağımız bir yeni anlaşmanın yeridir. Orada, onun istediği günler içinde bulunmak, sözleşmeye uygun hareket edileceğine dair içten sözler vermek gerekir. Hatta bazı müminler, daha mîkât noktalarına gelmeden, yanlışlıkla sınırı geçeceklerini hesap edip saatler öncesinden, mesela hava alanlarında ihrama niyet ederler. Zaten uçakla yolculuk yapacak olanların mîkât yerlerinde durmaları mümkün olamayacağından buna mecburdurlar.

Mîkât kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli ayetlerinde birbirinden biraz farklı anlamlarla geçmektedir. Hz. Mûsâ'nın Rabbi ile sözleşip Tûr-i Sînâ'ya çıkması hadisesi anlatılırken bu sözleşmeye mîkât denilmiş,¹⁷ Nebe' suresinin 17. ayetinde ise belirlenen günün, yani mîkâtın, adaletle hüküm verme günü olduğundan bahsedilmiştir. Bu gün, mahşer meydanında herkesin hesaba çekileceği büyük gündür. Şimdi Allah'ın vereceği hükme göre hareket edilecektir. Allah ise elbette hem mutlak adalet, hem de af ve bağış sahibidir. Dilediği kullarının suç ve günahlarını örtetek onları cennetine girdirir.

Madem ki Allah'ın huzurunda durulacak güne de mîkât deniliyor, öyleyse buradaki mîkât mahallerinde de korku ve ümit içinde olmak gerekir. Eğer şimdi ihramın hakkı verilirse, büyük mîkâta da Allah'ın af ve bağışı bizimle beraber olacaktır.

17 A'râf suresi, 7:142

Tavafın Esrarı

Tavaf, muazzam Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmek ve bu dönüş sırasında atılan her adımla günahlardan kurtulup ebedî saadetlere kavuşmaktır. Mümin, tavaf ile kendini kâinatın en kuvvetli çekim merkezlerinden biri olan Beytullah'a ve elbette asıl olarak bu beytin sahibine teslim etmiş, güneşin çevresinde dönüp duran yıldızlar gibi gönlünü ateşlere salmış bir aşıktır.

Tavaf, gerçekten, âlemin ebedî nizamına uygun bir dönüş hâlidir. Gökyüzündeki bütün gezegenler nasıl Allah'ın kendileri için çizdiği yörüngeden bir milim dahi sapmadan dönüşlerini sürdürüyorlarsa, mümin kul da Beytullah'ın yörüngesine bağlı olarak tavafını yapar.

Allah'ın en yüce beytlerinden olan kalplerini, yine Allah'ın evi olan Kâbe'ye çevirip soldan sağa doğru dönmeye başlayan kimseler, ışığın etrafındaki sevdalı ve çaresiz pervanelere benzerler. Orada yanıp yakılacak, orada pişip olgunlaşacak ve orada kâmil bir varlık olmanın şuur ve lezzetine kavuşacaklardır. Bu devri-

daim sırasında kendi varlıklarını diğer kardeşlerinin varlığı içinde eritip onlarla birlikte olacak, aynı duygu ve ümitlerle dolup taşmanın hazzına ereceklerdir. Belki bir küçük damla iken ummana karışmışlar, yahut çimenler üstünde bir yalnız şebnem iken, oradan kayıp bir büyük ırmağa düşmüşlerdir. Yalnızken kalabalıklaşma, çaresizken rahmete erişmedir bu. Ve bu, tek iken çok olmanın, fert iken ümmet olmanın bilincine varmaktır. Hiçbir şeyi bilmezken bütün esrara hâkim olmuş bir can hâline gelmektir. Yüceler yücesi Mevla, semaları nasıl yedi kat hâlinde bina etmişse, mümin kulunun tavafını da yedi şavta bölmüş ve her bir şavtı yedi kat semanın değerine eş kılmıştır. Bu, kula verilmiş öylesine büyük bir nimettir ki, atılan her adımla sayısız günah bağışlanmakta, sayısız sevap ikram edilmekte ve ayrıca sayısız dereceler sunulmaktadır.

Tavaf, kulun Mevlası ile baş başa kaldığının ve gönlünü O'ndan başkasına bağlamadığının açık işaretlerinden biridir. Bu meydandaki mecnunun gözü artık sevgiliden başka hiçbir şeyi görmemekte, vuslatın engin sahrasında, en yüksek sevinçleri tatmaktadır. Gerçek bir teslim olma, bir cezbe ve istiğrak hâlidir tavaf. Kulluğun en yüce göstergesi, nasıl tertemiz alınlarımızı secde ile yerlere sürmekse, tavaf da tıpkı namazdaki secde gibi yüksek bir kulluk gösterisidir. Nitekim namaz kılariken dönülen yüce Kâbe'nin hemen kenarında gerçekleşen bu dönüşlerin ardından iki rekâtlık tavaf namazı için yeniden alınlar secdeye konulacak, yine sultanlar sultanı Allah'a itaat ve bağlılık izhar edilecektir.

Allah'a kulluktan başka hiçbir makam ve mansıbın olmadığı, şah ile gedanın aynı daire içine girip omuz

Çöl Susuzlarına Zemzem

Yüce Allah'ın "Dostum"⁴⁴ dediği Hz. İbrâhim, ilk hanımı Hz. Sâre'nin kıskançlığı sebebiyle diğer eşi Hz. Hâcer ve oğlu İsmâil'i yanına alıp Filistin bölgesinden Hicaz'a, bugün Kâbe-i Muazzama'nın içinde bulunduğu mukaddes Mekke'ye getirmişti. Oradaki çıplak ve çorak vadi içine indiklerinde, eşi ve çocuğu için hemen bir gölgelik yapmış, yanlarına bir kırba su ile birkaç gün yetecek erzak bıraktıktan sonra geri dönmüştü. Bu sırada, onları bu vadi içine Allah'ın emri ile bıraktığını söylemiş ve ayrılırken yine yüce Allah'a yalvarıp eşi ve oğlunu korumasını ve buldukları belde-nin bereketlenmesini niyaz etmişti.⁴⁵

O dönemde içinde hiç kimsenin yaşamadığı bu ıssız ve sessiz vadide, henüz süt emme çağındaki oğlu İsmâil ile birkaç gün geçiren Hz. Hâcer, erzaklarının ve daha önemlisi sularının tükendiğini görünce korku ve

⁴⁴ "Allah İbrâhim'i kendine dost edinmişti." Nisâ suresi, 4:125

⁴⁵ İbrâhîm suresi, 14:37

çaresizlik içinde kıvranmaya başladı. Hemen içilecek bir su bulamazsa sevgili yavrusunun telef olacağını düşünmüş ve bu sebeple buldukları yerin hemen doğusundaki Safâ Tepesi üzerine çıkmıştı. Bir yandan “Yardım edecek birini görebilir miyim?” diye etrafı gözlüyor, diğer yandan kavrulmuş, siyah taşlar arasında bir su sızıntısı arıyordu. Hayır, hiçbir kimse görünmüyordu çevrede. Hiçbir yerden bir su sesi gelmiyordu! Safâ’dan telaşla inip karşıdaki Merve Tepesi’ne doğru yürümeye başladı. Oraya giderken bir ara vadi içindeki çukur yere gelmiş, oğlunu gözden kaybettiği için eteklerini toplayıp bu kısmı koşarak geçmişti. Merve’ye ulaşıp etrafa bakındı ama yine bir şey göremedi. Yüreği, kuşların yüreği gibi çarpıyor, keder ve acısı artıyordu. Hemen Safâ’ya döndü ve bu gidiş gelişini yedi kez yaptı. Nihayet Merve üzerinde iken bir ses duyar gibi oldu ve büyük heyecan içinde Cebrâil’i (a.s.) gördü. O, oğlunun yanı başında duruyor, muhteşem kanadıyla yeri kazıyordu. Birden ilahî bir mucize yaşanmış ve oracıktan pırıl pırıl bir pınar fışkırmaya başlamıştı. Hz. Hâcer koşup gelmiş, aşağılara doğru akıp gitmeye başlayan bu temiz suyun etrafını çevirmeye başlamıştı...

Cebrâil (a.s.): “Sakın burada telef oluruz diye korkmayın. Zira burada Allah’ın evi olan Kâbe vardır. Onu bu çocukla babası yeniden inşa edecektir. Cenâb-ı Hak, İsmâil’in ehlini ve neslini hiçbir zaman kesmeyecektir.” diyerek ayrıldığında Hz. Hâcer zezemi kucaklıyor, ondan hem kendisi içip hem de oğluna içiriyordu.

Evet, içinde hiçbir su kaynağının bulunmadığı bu Mekke vadisine yüce Allah’ın rahmet ve bereketi inmiş ve artık hiç tükenip bitmeyecek olan zezem, yöreyi şenlendirmeye başlamıştı.

Veda Tavafının Sırları

Ah, şimdi veda zamanı... Allah'ın hareminden uzaklaşıp Kâbe'yi geride bırakma anı! Hasretin dağlar gibi büyüyüp devleştiği saatler. İşte, kervanın bin bir sevinçle konakladığı asıl sılasından, yalancı sılasına doğru hareketi. Buna can nasıl dayan-sın? Sevgili, siyah peçesini yüzüne örtüp gizlenmeye çalışıyor, şarkılarını kesip suskunluğa bürünüyor, seslerin tümü kesiliyor ve inanılmaz bir sessizlik kaplıyor dört bir yanı...

Şimdi Veda tavafına başlanıyor. Belki Kâbe'yi son kez görme telaşı ve hicranıyla yapılan bir tavaf bu... Öyleyse onu gönlünün ta derinliklerine nakşedip yüreğinin baş köşesine oturtman gerek. Kâbe'yi o cılız ve narin omuzlarına yüklenip uzak iklimlerdeki sılanı götürmen gerek!

Bu, verdiğin sözde durma, ahde vefa gösterme-dir. Şimdi, beş vakit namazda yüzünü döndüğün ve sahibine secde ettiğin bu muazzam beyte bir kez daha

bak! Yeryüzünü doldurmuş milyonlarca yapı içinde ne kadar sade, ama ne kadar asil bir duruşu var. Sen ona selam veriyorsun, o sana.

Kâbe'nin dört köşesi dört iklimi toplamış. Sanki yılın bütün mevsimlerini. Onların hepsini doyasıya yaşadığın için şükürün arttıkça artmalı. Dua ve niyazlarla Mültezem'e yapış ve tüm insan kardeşlerinin kurtuluşu için gözyaşı dök. Hicr-i İsmâil içine girip gönlünü oraya bağla. Başını tevazu ile yere eğ. Belki altın oluktan boşalan yağmurlar başını yıkayıp bütün vücudunu sıırıslam edecek...

Makam-ı İbrâhim'e bir kez daha bak! O yüce nebînin ayak izlerini doyasıya seyret. Hatıralarını yeniden düşün ve tıpkı onun gibi dünyanın bütün kötülüklerine yiğitçe direneceğine söz ver. Tıpkı onun gibi aşkın yolunda kurban olacağını bir kez daha ilan et. Kulaklarını aç... Ta ötedeki yüksek Nur Dağı'ndan âleme yayılan ilk Kur'an ayetlerini dinle. Sonra Mâide suresinin, *"Artık dininizi tamamladım, sizin için İslam'ı seçtim."* ayetini...

Şimdi Kâbe'ye veda et! Bu ayrılığın geçici olmasını Rabbin'den niyaz edip tekrar tekrar ziyareti nasip etmesini dileyerek veda et. Zira öyle bir sevgiliden ayrılmaktasın ki civarında kıldığın her namaz yüz bin ile çarpılıyor, verdiği her sadaka yüz bine katlanarak geri dönüyor ve mümin kardeşine gösterdiğin güler yüz sebebiyle yüz bin sevap kazanıyordun.

Evet, Harem-i Şerif'te her şey yüz bin ile çarpıldıği için oradan ayrılmanın hicranına can dayanmaz ama Allah'ın sünnetlerinden biri de bu! Her konan göçecek, her gelen gidecek...